

ПРЕДИКАТИВНИЙ ПІДТИП АНГЛІЙСЬКИХ ЗВОРОТНИХ ІНТЕНСИФІКАТОРІВ

Статтю присвячено дослідженню англійських придієслівних та приіменних рефлексивних інтенсифікаторів. У статті зазначено, що часті випадки інверсій у реченнях із зворотними інтенсифікаторами дозволяють виділити їх третій підтип – предикативні інтенсифікатори, які підсилюють семантику одночасно іменної та дієслівної фрази, розміщуючись у реченні безпосередньо між ними. Отримані дані дозволяють прогнозувати подальший розвиток функціональних підгруп англійських зворотних інтенсифікаторів.

Постановка проблеми. Вивчення мовних та мовленнєвих одиниць у синхронному та діяхронному аспектах становить окрему ділянку опрацювання сучасної категорійно-функціональної граматики. Англійські зворотні займенники представляють значний інтерес для дослідження через неоднотипність своєї структури і функціонального навантаження, а також неоднозначність семантики. Відсутність інтегрального підходу до дослідження англійських зворотних займенників зумовлює потребу поліаспектного дослідження цього розряду займенників як у синхронній, так і діяхронній площині, що, в свою чергу, обумовлює **актуальність цього дослідження.**

Метою статті є визначення функціональних особливостей англійських зворотних займенників, що вживаються для підсилення семантики іменних та / або дієслівних фраз – зворотних інтенсифікаторів.

Об'єктом у статті виступають англійські зворотні апозиційні інтенсифікатори. **Предметом аналізу** є функціональні особливості англійських зворотних інтенсифікаторів із позицій синхронії та діяхронії.

Виклад основного матеріалу. Матеріал Британського Національного Корпусу (БНС) свідчить, що у реченнях із займенниками на -self питома вага власне зворотних займенників складає 63 %, інтенсифікаторів – 24 %, вільних зворотних анафор – 12 %, лексикалізованих одиниць, до складу яких входить зворотний займенник – 1 %.

У той час, як власне зворотні займенники та вільні зворотні анафори у зарубіжній англістиці неодноразово виступали об'єктом дослідження [1: 343-381; 2: 325-355; 3: 97-109; 4; 5: 285-300], зворотні інтенсифікатори знаходяться на периферії дослідницьких інтересів англістів. Традиційно ця функціональна підгрупа зворотних займенників поділяється на приіменні та придієслівні інтенсифікатори. При цьому вважають, що рефлексивні інтенсифікатори у реченні в апозиції до іменної фрази (приіменні) реалізують значення власної або чисієсь винятковості, а в апозиції до дієслівної (придієслівні) – значення інклюзивної або ексклюзивної сигніфікації референта [6: 360-361; 7: 98].

Ми вважаємо, що наведена система значень приіменних зворотних інтенсифікаторів англійської мови є дещо спрощеною. Так, на наш погляд, в апозиції до іменної фрази зворотні займенники вживаються на позначення:

а) перманентної сигніфікації референта, тобто референт займає вищу соціальну позицію, ніж ті, що йому протиставляються (президент, губернатор тощо), або є, об'єктивно (сонце, місяць) чи суб'єктивно (Бог, диявол, Санта Клаус, тощо) єдиним у своєму роді, або є вищою формою існування чого-небудь:

(1) *Barrack Obama himself will sign the document.*

(2) *What you call reality around you is life itself;*

б) темпоральної сигніфікації референта, тобто референт є більш важливим у конкретній ситуації, ніж інші можливі референти, є відповідальним за здійснення певної дії або ж він зазнав більшого впливу, ніж інші можливі референти внаслідок цієї дії:

(3) *To this group had been invited ... Archbishop of Canterbury, Archbishop Heenan of Westminster ... the Chairman of the Baptist Union, Winston himself and, of course, the King;*

в) релятивної сигніфікації референта: експлікуються відношення чоловік / дружина, частина / ціле, об'єкт / власник тощо:

(4) *Mary's husband looks after the children. Mary herself has a regular job;*

г) логофоричної сигніфікації референта, тобто репрезентація ситуації через призму сприйняття референта:

(5) *He was not particularly tall, a little taller than Jane herself.*

Як вже зазначалося, придієслівні зворотні інтенсифікатори, виражають:

а) ексклюзивну референцію, тобто референт виконує дію, яку міг виконати, або переважно виконує хтось інший:

(6) *The President wrote the speech himself (without anyone's assistance);*

б) інклюзивну референцію, тобто референт виконує або має намір виконати дію, яку вже виконав хтось інший:

(7) *Don't tell me how nice it is in Paris. Some time I'll go there myself (too).*

Особливий інтерес становлять випадки, в яких визначення типу інтенсифікатора є ускладненим через можливість інверсії.

(8) *It's worthless unless you yourself discover it.*

У таких випадках контекстуальний аналіз є неефективним, оскільки, наприклад, у реченні (8) зворотний інтенсифікатор *yourself* може бути інтерпретований як придієслівний з інклюзивним значенням (пр. (8')) або ексклюзивним (пр. (8'')), і як приіменний з актуалізованим значенням темпоральної сигніфікації (відповідальність за здійснення дії) референта висловлювання (приклад (8''')).

(8') *It's worthless unless you yourself / too discover it.*

(8'') *It's worthless unless you yourself / without anyone's assistance discover it.*

(8''') *It's worthless unless you yourself / and not anyone else discover it.*

При цьому всі ці значення є наближеними.

Матеріал сучасної англійської мови різних функціональних стилей свідчить про тенденцію до зміни позиції придієслівних інтенсифікаторів у реченні, а саме про їхнє наближення до дієслів, семантику яких вони підсилюють.

У 68 % речень з придієслівними зворотними інтенсифікаторами реєструємо інверсивний порядок слів. З них у 69 % (що складає 47 % від загальної кількості речень з придієслівними інтенсифікаторами) інтенсифікатор займає місце безпосередньо між підметом та присудком.

Зауважимо, що приіменні інтенсифікатори, які експлікують темпоральну сигніфікацію референта, у сучасній англійській мові складають 39 % від усіх випадків вживання апозиційних інтенсифікаторів. Це означає, що більше третини приіменних інтенсифікаторів та майже половина придієслівних, внаслідок інверсії у реченні, семантично наближуються. Це дозволяє нам об'єднати їх у спільну функціональну підгрупу – предикативні інтенсифікатори, які одночасно підсилюють семантику слів, що позначають і виконавця дії, і саму дію.

Однак для зручності і більшої ілюстративності розглядатимемо предикативні інтенсифікатори у межах придієслівних.

У сучасній англійській мові частота реалізації інтенсифікаційних значень при підсиленні семантики дієслова має такий вигляд: інклюзивність – 5 %, ексклюзивність – 48 %, предикативність – 47 %.

З позицій діакронії, придієслівні інтенсифікатори є похідними від приіменних, а саме від тих, які у мові давньоанглійського періоду знаходилися у реченнях безпосередньо між NP та VP. Напр.:

(9) *gif þin hige wære, / sefa swa searogrim, swa þu self talast* (Beo, 593-594).

If your heart were as fierce as you say yourself.

У реченні (9) інтенсифікатор є формально приіменним і вказує на темпоральну сигніфікацію референта. Проте можна відмітити також і ад'юнктну функцію *self*, який підсилює семантику дієслова. Більшою мірою це проявляється у реченнях із випущеним підметом, де інтенсифікатор відповідно займає канонічну позицію підмета (А-позицію) у реченні та підсилює семантику дієслова. Пор.:

(10) *Selfa ne dorste/under uða gewin aldre geneþan* (Beo, 1468-1470).

(he) himself didn't dare take his life under water.

Такі два типи речень, на наш погляд, зумовили виникнення придієслівних інтенсифікаторів. Останні є досить нечисленними у пам'ятках давньоанглійської писемності. Так, у поемі "Беовульф" зареєстровано лише 4 випадки функціонування придієслівних інтенсифікаторів. При цьому всі вони є наслідком випущення підмета речення. Тому їхня функція полягає як у підсиленні семантики дієслова, додаючи значення ексклюзивності, так у і підкресленні важливості референта, здебільшого темпоральної. При цьому значення ексклюзивності передбачає не відсутність допомоги від альтернативних референтів як у сучасній англійській мові, а позиціонування референта як відповідального за виконання дії. Таким чином, давньоанглійські придієслівні інтенсифікатори є предикативними інтенсифікаторами. Окрім того, пізніші пам'ятки давньоанглійського періоду спорадично засвідчують також значення придієслівних інтенсифікаторів, що наявні в сучасній англійській мові. Наприклад:

(11) *Gif...hit self acwæle...* (Arthur, Preface).

if it (cattle) dies itself (значення ексклюзивності).

(12) *He wæs selfa til* (Genesis, 1606).

He was brave himself (значення інклюзивності).

Отже, значення придієслівних інтенсифікаторів розвинулися з предикативних; вони актуалізуються в мові з кінця давньоанглійського періоду. Але їх частка низька порівняно із предикативними інтенсифікаторами.

У середньоанглійській мові функціонування інтенсифікаторів, у тому числі придієслівних, набуває інших особливостей. Порівняно із попереднім періодом, питома вага інтенсифікаторів у позиції ад'юнкта (придієслівних) суттєво збільшилася (з 20 % до 61 %). При цьому зафіксовано також збільшення частоти реалізації ексклюзивного значення, що стає домінантним при функціонуванні придієслівних інтенсифікаторів (з 21 % у давньоанглійському періоді до 64 %). Водночас частота реалізації інклюзивного значення придієслівного інтенсифікатора дещо знизилася (із 7 % до 4 %). У 32 % речень з придієслівними інтенсифікаторами останні підсилюють семантику як іменних, так і дієслівних фраз,

тобто є предикативними. При цьому інтенсифікатор може розміщуватися у постпозиції до дієслова. Ці зміни ми пов'язуємо із новими вимогами ритму, оскільки таке розташування інтенсифікатора було засвідчено у віршованих пам'ятках середньоанглійської писемності.

У ранньомовноанглійській мові зареєстровано зниження питомої ваги придієслівних інтенсифікаторів, яка склала 33 %. Щодо їхньої семантики, то експлікація значення інклюзивності залишилася на низькому рівні. Частота його реалізації склала 6 %. Значення ексклюзивності реалізувалося у 63 %. Предикативні інтенсифікатори засвідчуємо у 31 % випадків. Порівняно з попереднім періодом розвитку англійської мови, функціонування придієслівних інтенсифікаторів не зазнало суттєвих змін за винятком лише розташування предикативних інтенсифікаторів, які тепер могли розміщуватися у постпозиції до дієслова у прозових творах.

Нагадаємо, що у сучасній англійській мові частота реалізації інтенсифікаційних значень має такий вигляд: інклюзивність – 5 %, ексклюзивність – 48 %, предикативність – 47 %.

Висновки. Отже, приєменні інтенсифікатори виражають сигніфікацію референта, яка може бути перманентною, темпоральною, релятивною або логофоричною. Придієслівні інтенсифікатори експлікують ексклюзивну та інклюзивну сигніфікацію референта. При інверсії у реченнях із придієслівними інтенсифікаторами, значення останніх збігається із темпорально сигніфікативним значенням приєменних інтенсифікаторів, що дозволяє виділити предикаційну групу інтенсифікаторів. Останні підсилюють одночасно семантику іменної та дієслівної фрази.

Отримані дані дозволяють прогнозувати подальший розвиток функціональних підгруп зворотних інтенсифікаторів. На наш погляд, імовірним є подальший занепад придієслівних інтенсифікаторів як функціональної підгрупи зворотних займенників. Значення інклюзивності є спорадичним упродовж всього періоду функціонування придієслівних інтенсифікаторів, тому його не можна вважати визначальним при виділенні цієї підгрупи зворотних займенників. Натомість протягом усієї історії розвитку англійської мови значна частка речень із придієслівними інтенсифікаторами експлікує значення, яке є наближеним до семантики приєменних інтенсифікаторів. Тому їх можна вважати одним із структурних типів приєменних зворотних інтенсифікаторів. І лише одна частка придієслівних інтенсифікаторів експлікує значення відмінне від інших. Саме такі випадки і складають основу функціональної підгрупи зворотних займенників – придієслівних інтенсифікаторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Gast V. Rethinking the relation between SELF-intensifiers and reflexives / V. Gast, P. Siemund // *Operations on Argument Structure : A Typological Perspective*. – 2002. – Vol. 44, 2. – P. 343–381.
2. Keenan E. L. Explaining the Creation of Reflexive Pronouns in English / E. L. Keenan // *Studies in the History of English : A Millennial Perspective*. – N.Y. : Mouton de Gruyter, 2002. – P. 325–355.
3. König E. Intensifiers as Targets and Sources of Semantic Change / E. König, P. Siemund // *Meaning Change – Meaning Variation* / [R. Eckardt, K. von Heusinger (eds.)]. – 1999. – Vol. I. – P. 97–109.
4. Lange C. Reflexivity and Intensification in English : A study of texts and contexts : Ph D thesis / C. Lange. – Berlin : University of Berlin, 2003. – 189 p.
5. Hole D. Spell-bound? Accounting for unpredictable self-forms in J. K. Rowling's Harry Potter stories / D. Hole // *Zeitschrift für Anglistik und Amerikanistik*. – 2002. – № 50:3 – P. 285–300.
6. Quirk R. A Comprehensive Grammar of the English Language / [Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J.]. – Longman, London-New York, 1985 – 1779 p.
7. König E. Locally free self-forms, logophoricity and intensification in English / E. König, P. Siemund // *English Language and Linguistics*. – 2000. – № 4.2. – P. 183–204.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED)

1. Gast V. Rethinking the relation between SELF-intensifiers and reflexives / V. Gast, P. Siemund // *Operations on Argument Structure : A Typological Perspective*. – 2002. – Vol. 44, 2. – P. 343–381.
2. Keenan E. L. Explaining the Creation of Reflexive Pronouns in English / E. L. Keenan // *Studies in the History of English : A Millennial Perspective*. – N.Y. : Mouton de Gruyter, 2002. – P. 325–355.
3. König E. Intensifiers as Targets and Sources of Semantic Change / E. König, P. Siemund // *Meaning Change – Meaning Variation* / [R. Eckardt, K. von Heusinger (eds.)]. – 1999. – Vol. I. – P. 97–109.
4. Lange C. Reflexivity and Intensification in English : A study of texts and contexts : Ph D thesis / C. Lange. – Berlin : University of Berlin, 2003. – 189 p.
5. Hole D. Spell-bound? Accounting for unpredictable self-forms in J. K. Rowling's Harry Potter stories / D. Hole // *Zeitschrift für Anglistik und Amerikanistik*. – 2002. – № 50:3 – P. 285–300.
6. Quirk R. A Comprehensive Grammar of the English Language / [Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J.]. – Longman, London-New York, 1985 – 1779 p.
7. König E. Locally free self-forms, logophoricity and intensification in English / E. König, P. Siemund // *English Language and Linguistics*. – 2000. – № 4.2. – P. 183–204.

Матеріал надійшов до редакції 24.07. 2013 р.

Гирич О. В. Предикативный подтип английских рефлексивных интенсификаторов.

В статье исследуются английские прилагательные и приименные рефлексивные интенсификаторы. В статье утверждается, что частые случаи инверсии в предложениях с возвратными интенсификаторами позволяют выделить их в третий подтип – предикативные интенсификаторы, одновременно усиливающие семантику как именной, так и глагольной фразы, занимая в предложении позицию между ними. Полученные данные позволяют сделать прогноз развития функциональных подгрупп английских рефлексивных интенсификаторов.

Hyrych O. V. The Predicative Type of the English Reflexive Intensifiers.

The article deals with the English adnominal and adverbial reflexive intensifiers as a type of English reflexive pronouns. The article refers to the data obtained from the analysis of the exemplifying sentences, taken from the British National Corpus and Old English literary records. The article claims that numerous cases of inversion in the sentences with the reflexive intensifiers enabled the identification of their third type, i.e. predicative intensifiers, which intensify the semantics of both NP and VP allocating in a sentence in the position between them. The data obtained enable to predict the development of the English reflexive intensifiers functional groups. We predict the fall of the reflexive adverbial intensifiers as a functional type of reflexive intensifiers. The inclusive significance meaning has been peripheral in the system of adverbial intensifier meanings. On the contrary, almost a half of cases, where adverbial intensifiers can be found, are the illustration of the meaning, which is close to the meaning, explicated by the adnominal intensifiers. Thus such adverbial intensifiers can be considered as an adnominal intensifier structural type. The diachronic study of the reflexive intensifiers system starting with the Old English period is the indicative of the existence of predicative intensifiers within all the periods of the English language development. The article also proves that present-day English adverbial intensifiers are descending from the predicative intensifiers.